ՀԱՅ ԴԱՏԻ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ԹՂԹԱԾՐԱՐ

ՓԱՍՏԵՐԻ ՎՐԱ ՀԻՄՆՎԱԾ
ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ
ԵՎ ՀԱՆՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայ պատանդներն Ադրբեջանում

Ռազմագերիներ, քաղաքացիական անձինք և քաղբանտարկյալներ

Բաքվում պահվող 20 հայերի կարգավիճակը, դատավարությունները, կալանքի պայմանները և կենսագրականները

ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՄՍԱԹԻՎ
2026 թ. նոյեմբերի 2

ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ՎԱՅՐ
Երևան, Հայաստան

2026 թ. նոյեմբերի 2

Հայ պատանդներն Ադրբեջանում. ոազմագերիներ, քաղաքացիական անձինք և քաղբանտարկյալներ

Թղթածրար

Թարմացված հրատարակություն. առաջին հրատարակությունը՝ 2026 թ. հոկտեմբերի 29

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՆՉՊԵ՞Ս ԵՆ ՆՐԱՆՔ ՀԱՅՏՆՎԵԼ ԳԵՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ 2
ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ 3
Բռնի անհետացումներ 4
Անկախ մարդասիրական մուտք և կալանքի պայմաններ 4
Հրապարակային ուղերձներ բանտից 5
Նամակներ և կապ ընտանիքների հետ 6
Դատավարությունները 7
Դատական վարույթներ, ՄԻԵԴ և վճռաբեկություն 8
Երրորդ երկրների մասնակցություն և Հայաստանի պաշտոնական դիրքորոշումը 9
Միջազգային արձագանք և պաշտպանական գործունեություն 10
Անհետաձգելի առաջնահերթություններ 15
ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ 15
20 ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ 21
Ադրբեջանում պահվող 20 հայ պատանդները 26

Պատրաստման մասին. *Սույն թղթածրարը ՀԴԿԽ-ի համանուն անգլալեզու թղթածրարի (Dossier) հայերեն տարբերակն է: Այն պատրաստել է Հայ դատի կենտրոնական գրասենյակը՝ Հայ դատի կենտրոնական խորհրդի անունից: Արհեստական բանականության գործիք է օգտագործվել տեքստը մշակելու, խմբագրելու և թարգմանելու, պնդումները վկայակոչված սկզբնաղբյուրների հետ համեմատելու և փաստաթուղթը ձևավորելու համար: Վերլուծությունն ուղղորդել, տեքստը վերանայել և խմբագրել է Հայ դատի կենտրոնական գրասենյակը. փաստաթղթի բովանդակության և եզրակացությունների համար պատասխանատվությունը կրում է Հայ դատի կենտրոնական խորհուրդը:*

office@armeniancause.org

ԻՆՉՊԵ՞Ս ԵՆ ՆՐԱՆՔ ՀԱՅՏՆՎԵԼ ԳԵՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Լաչինի միջանցքում տեղակայված ադրբեջանական անցակետում ձերբակալությունները սկսվել էին դեռևս 2023 թ. սեպտեմբերի 19-ի ռազմական գործողությունից առաջ: 2023 թ. հուլիսի 29-ին այնտեղ ձերբակալվեց Արցախի 68-ամյա բնակիչ Վագիֆ Խաչատրյանը, ով Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեի (ԿԽՄԿ) ուղեկցությամբ բուժման էր մեկնում Հայաստան: Նա ազատ արձակվեց միայն 2026 թ. հունվարին: [1] Այսօր Ադրբեջանում պահվող 20 հայերը բաժանվում են չորս խմբի.

- **Արցախի նախկին ղեկավարությունը, որը ձերբակալվեց բռնի տեղահանման ընթացքում և դրանից հետո:** Նախկին պետական նախարար Ռուբեն Վարդանյանը ձերբակալվեց 2023 թ. սեպտեմբերի 27-ին Հակարիի կամրջի մոտ գտնվող անցակետում, երբ տեղահանված բնակչության հետ մեկնում էր Հայաստան: Մեքենան վարում էր Պաշտպանության բանակի հրամանատարի նախկին առաջին տեղակալ Դավիթ Մանուկյանը, ով նույնպես ձերբակալվեց: Նախկին արտաքին գործերի նախարար Դավիթ Բաբայանը ձերբակալվեց սեպտեմբերի 28-ին Շուշիում, ուր մեկնել էր ադրբեջանական իշխանությունների պահանջով: Նախկին պաշտպանության նախարար Լևոն Մնացականյանը՝ սեպտեմբերի 29-ին՝ անցակետի մոտ. երեք նախկին նախագահները՝ Արկադի Ղուկասյանը, Բակո Սահակյանը և Արայիկ Հարությունյանը, ինչպես նաև Ազգային ժողովի նախագահ Դավիթ Իշխանյանը՝ հոկտեմբերի 3-ին՝ Ստեփանակերտում: [2] [3] [4] Արցախցի իրավաբան Ռոման Երիցյանի խոսքով՝ Ադրբեջանը նշել էր հինգ նախկին ղեկավարի անուն, որոնց պահանջում էր հանձնել (Բակո Սահակյան, Արկադի Ղուկասյան, Դավիթ Բաբայան, Ռուբեն Վարդանյան և Դավիթ Իշխանյան), և զգուշացրել էր, որ եթե նրանք փորձեն հեռանալ, քաղաքացիական բնակչության զանգվածային տեղափոխումը կարգելափակվի. Սահակյանը, Ղուկասյանը և Իշխանյանը հանձնվեցին՝ իմանալով, որ հրաժարումը վտանգի տակ կդնի այլոց: [5]
- **Ռազմագերու կարգավիճակ ունեցող յոթ անձ, որոնք ձերբակալվել են 2023 թ. սեպտեմբերի 19-ից մինչև սեպտեմբերի վերջը, և քաղաքացիական անձ Մադաթ Բաբայանը, ով ձերբակալվել է սեպտեմբերի 19-ին Գետավանում: Նախկին ղեկավարներից յոթի հետ այս ութը կազմում են** միասին դատված 15 հոգանոց խումբը. Վարդանյանը դատվել է առանձին: [6] [7]
- **2020 թ. պատերազմի ժամանակ գերեվարված և ռազմագերու կարգավիճակ ունեցող երկու անձ՝** Ալյոշա Խոսրովյանը և Լյուդվիգ Մկրտչյանը, որոնք 2021 թ. օգոստոսին դատապարտվել են 20-ական տարվա ազատազրկման:
- **Եվս երկու քաղաքացիական անձ՝** Ռաշիդ Բեգլարյանը, ով ձերբակալվել է 2023 թ. օգոստոսի 1-ին, շրջափակման ժամանակ, Աղավնոյի մոտ, և 2024 թ. հուլիսին դատապարտվել 15 տարվա ազատազրկման, և Կարեն

Ավանեսյանը՝ Ստեփանակերտում մնալ որոշած սակավաթիվ հայերից մեկը, ով ձերբակալվել է 2025 թ. սեպտեմբերին և դեկտեմբերին դատապարտվել 16 տարվա ազատազրկման: [8] [9]

15 հոգանոց խմբին մեղադրանք է առաջադրվել Ադրբեջանի քրեական օրենսգրքի 20 հոդվածներով, այդ թվում՝ ագրեսիվ պատերազմ պլանավորելու և վարելու, ցեղասպանության, ահաբեկչության և դրա ֆինանսավորման, պատերազմի օրենքներն ու սովորույթները խախտելու, վարձկանության և իշխանությունը բռնի զավթելու համար: Ամբողջ խումբը հրաժարվել է մեղքն ընդունել: [6] Վարդանյանին մեղադրանք է առաջադրվել 42 դրույթով: [10] Դատավարությունների ընթացքը նկարագրված է ստորև:

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ

ՀԴԿԽ-ի կիրառած ամբողջական հաշվարկով՝ Ադրբեջանն այսօր պահում է 20 հայ պատանդի՝ քաղաքացիական անձանց, զինծառայողների և Արցախի Հանրապետության նախկին քաղաքական ու ռազմական ղեկավարների: Նրանցից տասնիննը ձերբակալվել են հակամարտության հետ կապված, և հենց նրանք են ներառված հայկական կողմի հաշվարկում: Քսաներորդը Ստեփանակերտի բնակիչ, ազգությամբ հայ Կարեն Ավանեսյանն է, ով ձերբակալվել է 2025 թ. սեպտեմբերի 14-ին և դեկտեմբերի 25-ին դատապարտվել 16 տարվա ազատազրկման: Դրանով է բացատրվում, որ հայաստանյան պաշտոնական հայտարարություններում և լրատվական շատ հրապարակումներում նշվում է 19 թիվը: Ավելի վաղ հաշվարկները, այդ թվում՝ Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի 2026 թ. հունվարի բանաձևը, նշում են 23 թիվը. չորս կալանավոր՝ Վագիֆ Խաչատրյանը, Վիգեն Էուլջեկջյանը, Գևորգ Սուջյանը և Դավիթ Դավթյանը, ազատ են արձակվել 2026 թ. հունվարի 14-ին: Բոլոր 20-ը դատապարտված են և կրում են 15 տարվանից մինչև ցմահ ազատազրկման պատիժներ: [2]

Մինչ օրս ազատ արձակումները տեղի են ունեցել միայն քաղաքական գործարքների շրջանակում: 2023 թ. դեկտեմբերին վերադարձվեց 32 հայ: 2026 թ. հունվարի 14-ին ազատ արձակված չորսը հանձնվեցին զուգահեռաբար այն բանին, որ Հայաստանը Թուրքիայի միջոցով Սիրիային փոխանցեց 2020 թ. պատերազմի ժամանակ Ադրբեջանի կողմում կռվելիս գերեվարված և Հայաստանում վարձկանության համար ցմահ ազատազրկում կրող Սիրիայի երկու քաղաքացու. Հայկական իրավական կենտրոնը այս հաջորդականությունը որակել է որպես «գերիների փոխանակում, այլ ոչ թե անվերապահ մարդասիրական քայլ»: [11] [12] [13]

2026 թ. նոյեմբերի 2-ի դրությամբ հրապարակայնորեն չի հաստատվել ո՛չ հայ կալանավորների հետագա որևէ ազատ արձակում կամ փոխանցում, ո՛չ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի (ՄԻԵԴ) որևէ որոշում

դիմումների ընդունելիության կամ էության վերաբերյալ, ո՛չ էլ որևէ անկախ միջազգային մարդասիրական այց: Հիմնական մտահոգություններն են մնում ազատ արձակումն ու հայրենադարձությունը, անկախ մուտքը, առողջական վիճակն ու կալանքի պայմանները, կապը ընտանիքների և փաստաբանների հետ, թղթակցությունը և ներպետական ու միջազգային արդյունավետ պաշտպանության միջոցները:

Բռնի անհետացումներ

Հաստատված կալանավորներին պետք է տարբերել բռնի անհետացման դեպքերից: Միջազգային և համեմատական իրավունքի կենտրոնը փաստագրել է 2020 թ. պատերազմի ժամանակ գերեվարված առնվազն 80 հայի դեպք, որոնց գերության մեջ գտնվելը Ադրբեջանը ժխտում է, և որոնց ճակատագիրը կամ գտնվելու վայրն անհայտ է մնում: Հայկական իրավական կենտրոնը նաև հաշվում է 2020 թվականից ի վեր Արցախից անհետ կորած ավելի քան 200 անձ: [14] [15] [16] ՄԱԿ-ի Բռնի կամ ակամա անհետացումների հարցերով աշխատանքային խումբը նման դեպքեր է փոխանցել Ադրբեջանին, այդ թվում՝ վեցը 2025 թ. հունվարին. Կենտրոնի տվյալներով՝ Ադրբեջանի պատասխանները, որոնցից վերջինը 2026 թ. փետրվարին՝ 18 անձի վերաբերյալ, ձևական են և չեն ցույց տալիս քննչական որևէ կոնկրետ քայլ: [17] [15] Այդ դեպքերը հետապնդվում են առանձին՝ միջազգային մեխանիզմների միջոցով, և ներառված չեն 20 հաստատված կալանավորների թվում:

Անկախ մարդասիրական մուտք և կալանքի պայմաններ

Ադրբեջանը 2025 թ. սեպտեմբերին պահանջեց, որ Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեն (ԿԽՄԿ) փակի իր պատվիրակությունը Ադրբեջանում: Այնուամենայնիվ, ԿԽՄԿ-ի ժնևյան ներկայացուցիչները 2025 թ. դեկտեմբերի 24–25-ին այցելեցին հակամարտությանն առնչվող կալանավորներին, հանդիպեցին նրանց առանձին, գնահատեցին նրանց հանդեպ վերաբերմունքը, առողջական վիճակն ու կալանքի պայմանները և աջակցեցին ընտանիքների հետ կապին: ԿԽՄԿ-ն այդ այցը նշում է որպես իր վերջին այցը: 2026 թվականին որևէ անկախ միջազգային մարդասիրական այց հրապարակայնորեն չի հաստատվել: [18]

Եվրոպայի խորհրդի խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտեն (ԽԿԿ)) Ադրբեջան է այցելել 2025 թ. սեպտեմբերի 22-ից հոկտեմբերի 3-ը: Սիրանուշ Սահակյանի խոսքով՝ պատվիրակությունը եղել է հայերին պահող բոլոր հաստատություններում և հանդիպել նրանց: Զեկույցը փոխանցվել է 2026 թվականին, սակայն չի հրապարակվել, քանի որ Ադրբեջանը համաձայնություն չի տվել: [19] [20] 2024 թվականին ՄԱԿ-ի Խոշտանգումների դեմ կոմիտեն արձանագրել է Ադրբեջանում «խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի համատարած կիրառում», խորը մտահոգություն է հայտնել ռազմագերիների և հայկական

ծագմամբ այլ պաշտպանված անձանց նկատմամբ խախտումների կապակցությամբ և կոչ արել՝ ԿԽՄԿ-ին մուտք տրամադրել բոլոր այն վայրերը, որտեղ կարող են պահվել ռազմագերիներ: [21]

ԱՄՆ Միջազգային կրոնական ազատության հանձնաժողովը 2026 թ. հոկտեմբերին հայտնել է, որ, ըստ հայաստանյան պաշտոնյաների, ադրբեջանական բանտի աշխատակիցները խախտել են 19 հայ բանտարկյալի կրոնի ազատությունը՝ նրանց զրկելով Աստվածաշնչից, ստիպելով կարդալ Ղուրանը և բռնի այրելով նրանց քրիստոնեական դաջվածքները: Ադրբեջանի մարդու իրավունքների պաշտպանը պնդել է, որ բանտարկյալների բոլոր իրավունքներն ապահովված են: Իր 2026 թ. տարեկան զեկույցում Հանձնաժողովը պետդեպարտամենտին առաջարկել է Ադրբեջանը պահել «հատուկ դիտարկման» ցանկում: [22] [23]

Սիրանուշ Սահակյանը, որը ՄԻԵԴ-ում ներկայացնում է հայ կալանավորներին, պնդում է, որ ընտանիքների այցեր չեն եղել, և արտաքին աշխարհի հետ ֆիզիկական կապը փաստացի դադարել է: Հեռախոսազանգերը սահմանափակ են և վերահսկվում են, տեսազանգերը հասանելի չեն, անկախ բժշկական գնահատում չի իրականացվում: Նա պնդել է, որ եղել են ծեծի դեպքեր, որոնք հանգեցրել են լուրջ վնասվածքների, այդ թվում՝ կոտրվածքների, ինչպես նաև կրոնական հիմքով բռնության և ոչ պատշաճ բժշկական օգնության դեպքեր: Ադրբեջանի մարդու իրավունքների պաշտպան Սաբինա Ալիևան մերժել է խոշտանգումների և կրոնական խտրականության մեղադրանքները և ասում է, որ կալանավորները ստանում են բժշկական օգնություն, գրքեր, հեռախոսային կապ, և որ իր գրասենյակը մշտադիտարկում է իրավիճակը: Անկախ մուտքի բացակայության պայմաններում, ներկայիս պայմանները հնարավոր չէ անկախ ստուգել: [24] [25]

Ազատ արձակվածների պատմածները նույն պատկերն են ներկայացնում: Վիգեն Էուլջեկջյանը, ով ազատ է արձակվել 2026 թ. հունվարին՝ գերության մեջ 1891 օր անցկացնելուց հետո, պատմել է գերեվարվելուց հետո ենթարկված ծեծի մասին, որի հետևանքով կորցրել է լսողությունը և ստացել ողնաշարի վնասվածք, Գոբուստանի բանտում մոտ չորս տարի մենախցում պահվելու, ինչպես նաև անբավարար սննդի, ջրի և բժշկական օգնության մասին: [26]

“Human Rights Watch”-ը սեպտեմբերի 21-ին հայտարարել է, որ չի կարող անկախ ստուգել բանտարկյալների պնդումները, սակայն կոչ է արել Ադրբեջանին ապահովել ընտանիքների հետ կանոնավոր կապ, նամակներ և ծանրոցներ, պատշաճ բժշկական օգնություն և ամենօրյա բացօթյա զբոսանք, ինչպես նաև թույլ տալ ԿԽՄԿ-ի կանոնավոր այցերը: [25]

Հրապարակային ուղերձներ բանտից

- **Դավիթ Մանուկյան** — հուլիսի 20-ին հրապարակված ձայնային ուղերձում, որը գերությունից նրա առաջին հրապարակային խոսքն է, նա

ասել է, որ դատավարությունն ուղղված է «հայ ժողովրդի անցյալի և ներկայի դեմ», և որ ակնկալում է իմանալ «մեր այստեղ գտնվողների կարգավիճակը, ըստ Հայաստանի Հանրապետության պետական դիրքորոշման»: «Ցավալի է նաև, որ այստեղ գտնվողները չեն զգում Հայաստանի Հանրապետության շունչը»,– ասել է նա: [27]

- **Ռուբեն Վարդանյան** — սեպտեմբերի 16-ին ձայնագրված հրապարակային ուղերձում նա նկարագրել է հեռախոսային և տեսազանգերի, բժշկական հետազոտությունների, նոտարական ծառայությունների, զբոսանքի և բողոքներին գրավոր պատասխանների սահմանափակումները: Նա նաև ընդգծել է ԿԽՄԿ-ի գրասենյակի փակումից հետո բանտարկյալների աճող մեկուսացումը և խնդրել Ադրբեջանի մարդու իրավունքների պաշտպանին հանդիպել նրանց: [28]
- **Դավիթ Իշխանյան** — Ումբակիից հրապարակված ձայնային ուղերձում նա հաստատել է, որ Ադրբեջանի մարդու իրավունքների պաշտպանը երեք անգամ հանդիպել է բանտարկյալներին, վերջին անգամ՝ մայիսի 5-ին, երբ նրանք բարձրացրել են իրավունքների հետ կապված բազմաթիվ չլուծված խնդիրներ: Նա նաև ասել է, որ բանտարկյալները և նրանց փաստաբանները չեն ստացել փետրվարյան դատավճռի ամբողջական տեքստը, և որ փաստաբանների հետ հանդիպումները շարունակում են խնդրահարույց մնալ: [29]
- **Դավիթ Բաբայան** — հոկտեմբերի 1-ին հրապարակված ձայնային ուղերձում նա ասել է, որ սեպտեմբերի 18-ին բանտարկյալները ստացել են վերաքննիչ դատարանի 47 հատորից բաղկացած որոշումը էլեկտրոնային տարբերակով՝ առանց ստորագրությունների և պաշտոնական վավերացման: Նրա խոսքով՝ որոշումը գրեթե բառացի կրկնում է մեղադրանքի նյութերը և առաջին ատյանի դատավճիռը, դրանից հանվել են իր հայտարարություններն ու պաշտպանության փաստարկները, իսկ դատարանի պատճառաբանությունը պարունակող վերջին՝ 333 էջանոց հատորը պաշտպանությանը չի տրամադրվել: Այդ պահին նրան հայտնի էր երեք ամբաստանյալի փաստաբանների ներկայացրած վճռաբեկ բողոքների մասին, որոնք ներկայացվել էին առանց պաշտպանյալների հետ հանդիպելու: [30] [31]

> *Այս անմիջական ուղերձները կալանավայրից եկող հազվադեպ ուղղակի վկայություններ են: Քանի դեռ անկախ մուտք չկա, դրանք հնարավոր չէ անկախ ստուգել, սակայն դրանք համահունչ են փաստաբանների, ազատ արձակվածների և իրավապաշտպան կազմակերպությունների պատմածներին. դրանք ապացուցողական և պաշտպանական փաստաթղթավորման կարևոր մաս են կազմում:*

Նամակներ և կապ ընտանիքների հետ

Հոկտեմբերի 1-ին «Արցախ» միությունը Հայաստանի կառավարությանը հանձնեց Ռուբեն Վարդանյանի կնոջ՝ Վերոնիկա Ջոնաբենդի նախաձեռնությամբ աշխարհի տարբեր երկրներից հավաքված 1254 նամակ՝

խնդրելով կառավարությանը գտնել դրանք բանտարկյալներին հասցնելու միջոց: Հոկտեմբերի 15-ին վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանն առաջարկեց նամակներն ուղարկել սովորական փոստով: «ՀայՓոստը» և DHL-ը հետագայում հաստատեցին, որ Հայաստանից Ադրբեջան փոստային կամ ծանրոցային ծառայություն չեն մատուցում. «ՀայՓոստը» հայտնեց, որ նման ծառայություն այս պահին հասանելի չէ: [32] [33] Հոկտեմբերի 29-ին Սահակյանը հայտնեց, որ Ադրբեջանի իշխանություններին ուղարկված պաշտոնական նամակները միշտ մերժվել են գրավոր՝ երկու երկրների միջև կապի բացակայության պատճառաբանությամբ, և որ այդ մերժումները ներկայացվել են միջազգային ատյաններին: [34]

Հոկտեմբերի 21-ին ՀՀ արտաքին գործերի նախարար Արարատ Միրզոյանը նշել է, որ նամակները պետք է հասնեն հասցեատերերին, և ընդգծեց, որ ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր անձ ունի հաղորդակցության և այցելությունների իրավունք՝ անկախ իրենց նկատմամբ կիրառվող կարգավիճակից կամ եզրույթից: Նրա խոսքով՝ Հայաստանն այս հարցերը բարձրացնում է թե՛ անմիջապես Ադրբեջանի հետ, թե՛ երրորդ երկրների միջոցով: [35]

Դատավարությունները

20-ից տասնվեցը դատվել են Բաքվի ռազմական դատարանում երկու գործով՝ 15 հոգանոց խմբի համատեղ դատավարությունը, որը սկսվեց 2025 թ. հունվարի 17-ին և ներառեց ավելի քան 150 նիստ, և Ռուբեն Վարդանյանի առանձին դատավարությունը՝ շուրջ 60 նիստով: [11] [10] Վարույթները ընթացել են նույն օրինաչափությամբ.

- **ռազմական դատարանը դատում էր քաղաքացիական անձանց՝** անկախ դիտորդների, օտարերկրյա լրատվամիջոցների և ընտանիքների համար հիմնականում փակ նիստերում. [36] [37]
- **գործի 422 հատոր՝ մոտ 105 000 էջ, հիմնականում առանց պատշաճ թարգմանության,** իսկ պաշտպանության՝ նյութերին ծանոթանալու, թարգմանության, ժամանակի և պաշտպանյալների հետ շփման միջնորդությունները մերժվում կամ ձգձգվում էին. [38]
- **ամբաստանյալների ընտրած փաստաբանները դուրս էին մնացել.** կալանավորները չեն կարող լիազորագիր ստորագրել հայաստանցի կամ միջազգային փաստաբանների համար, իսկ վերջերս մուտքը մերժվել է նաև Վարդանյանի՝ պետության կողմից նշանակված ադրբեջանցի փաստաբանին. [39]
- **վերջին խոսքի իրավունքի իրացումն ընդհատվել է.** Դավիթ Իշխանյանն ասում է, որ իրեն թույլ չեն տվել ներկայացնել իր խոսքի 30–40%-ը, իսկ Դավիթ Բաբայանն ասում է, որ իր գրավոր խոսքը առգրավվել է բանտից բանտ տեղափոխման ժամանակ. [40] [41]
- **դատավճիռներն ամբողջությամբ չեն ընթերցվել և ամիսներ անց դեռևս չեն տրամադրվել ամբաստանյալներին**, նրանց ընտանիքներին

կամ փաստաբաններին, ուստի բողոքները ներկայացվել են քաղվածքների հիման վրա. [42] [43]

- **բարձրաստիճան պաշտոնյաները, այդ թվում՝ նախագահ Իլհամ Ալիևը, ամբաստանյալներին անվանել են «ահաբեկիչներ» և «պատերազմական հանցագործներ»՝** դեռևս դատավճռից առաջ: [38]

Իրավաբանների միջազգային հանձնաժողովը եզրակացրել է, որ դատավարությունները «չեն համապատասխանում մարդու իրավունքների միջազգային իրավունքով և չափանիշներով պահանջվող արդարության, կողմերի հավասարության և հանրային վերահսկողության երաշխիքներին»: [36] Նախագահ Ալիևը դրանք համեմատել է Նյուրնբերգյան դատավարությունների հետ: Միջազգային և համեմատական իրավունքի կենտրոնի և Հայկական իրավական կենտրոնի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դրանք չեն համապատասխանում Նյուրնբերգը բնորոշող ութ չափանիշներից և ոչ մեկին: [44]

ՀԴԿԽ-ի 2026 թ. հոկտեմբերի 27-ի անգլալեզու հատուկ զեկույցը, որը հիմնված է Վարդանյանի գործով հրապարակված մեղադրական եզրակացության և դատավճռի վրա, ցույց է տալիս, թե ինչ է նշանակում այս օրինաչափությունը մեկ գործի օրինակով: 14 տարվա պատիժ մի հոդվածով, որով մեղադրանք երբևէ չի առաջադրվել, ավելի քան 2000 դատաբժշկական եզրակացություն, որոնցից և ոչ մեկում նա չի հիշատակվում, և երեք տասնամյակի հակամարտություն՝ վերագրված մեկ մարդու: [10] Զեկույցի հայերեն ուղեկից հատորը՝ «Ժողովածուն», վերահրատարակում է Տարոն Սիմոնյանի՝ դատավճռի 15 մասից բաղկացած իրավական վերլուծությունը: [45]

Դատական վարույթներ, ՄԻԵԴ և վճռաբեկություն

Բաքվի ռազմական դատարանը 2026 թ. փետրվարի 5-ին համատեղ դատված 15 հայերին դատապարտեց 15 տարվանից մինչև ցմահ ազատազրկման: Բաքվի վերաքննիչ դատարանը օգոստոսի 6-ին օրինական ուժի մեջ թողեց այդ դատավճիռները: Ռուբեն Վարդանյանը դատվեց առանձին և փետրվարի 17-ին դատապարտվեց 20 տարվա ազատազրկման: [46] [43]

Վարդանյանի վերաբերյալ դիմումը, ով որոշել էր Ադրբեջանում չբողոքարկել, ՄԻԵԴ է ներկայացվել 2026թ. հուլիսի 19-ին, իսկ համատեղ դատված 15 հայերի անունից խմբային դիմումը՝ օգոստոսի 21-ին: [47] [38] Դատարանը կիրառել է միջանկյալ միջոցներ՝ պահանջելով Ադրբեջանից տեղեկություններ ներկայացնել կալանավորների պայմանների և առողջական վիճակի մասին: 2026 թ. ապրիլի 9-ին այն մերժեց Ադրբեջանի՝ դրանք վերացնելու վերջին խնդրանքը և պարտավորեցրեց մինչև օգոստոսի 31-ը ներկայացնել վերջին բժշկական փաստաթղթերը և դատավճիռների պատճենները կամ ամփոփումները՝ դատարանների պատճառաբանությամբ: [48] Փաստաբանների խոսքով՝ Ադրբեջանի սեպ-

տեմբերյան պատասխանը թերի էր: Դատարանի պահանջած ամբողջական դատավճիռները չէին ներկայացվել, իսկ վերջին լուսանկարներում պատկերված էին կալանավայրերը, բայց ոչ իրենք՝ բանտարկյալները: ՄԻԵԴ-ում բարձրացվել է նաև հյուպատոսական այցերի մերժման հարցը: Դիմողների դիտարկումները պետք է ներկայացվեին մինչև հոկտեմբերի 6-ը. Դատարանի արձագանքի մասին, եթե այդպիսին եղել է, որևէ տեղեկություն չի հրապարակվել: Դատարանը կարող է պահանջել լրացուցիչ տեղեկություններ կամ արձանագրել, որ Ադրբեջանը չի կատարել իր պարտավորությունները: [49]

15-ի գործով վճռաբեկ բողոքներ են ներկայացվել Ադրբեջանի Գերագույն դատարան: 2026 թ. հոկտեմբերի 1-ին Բաբայանին հայտնի էր երեք ամբաստանյալի բողոքների մասին, և նա ասել էր, որ չգիտի, թե երբ է դատարանը քննելու գործը: Հետագայում ներկայացվել են նաև այլ վճռաբեկ բողոքներ, իսկ նիստի օր դեռ չի հայտարարվել: [31] Սահակյանի խոսքով՝ պետության կողմից նշանակված ադրբեջանցի փաստաբանները բողոքներ ներկայացնելիս չեն ունեցել վերաքննիչ դատարանի ամբողջական որոշումը, ինչի հետևանքով քաղվածքների հիման վրա ներկայացվել են ընդհանրական բողոքներ: Վարդանյանը ներպետական բողոքարկում չի ներկայացրել, նա վարույթը համարել է բեմադրված, իսկ ներպետական պաշտպանության միջոցները՝ անարդյունավետ, իսկ նրա ընտանիքն ընդգծել է, որ այդ որոշումը չի նշանակում դատավճռի ընդունում կամ պաշտպանության իրավունքից հրաժարում: Ուստի Ադրբեջանի օրենսդրությամբ նրա դատավճիռը վերջնական է: [42] [47] [30] [39]

Վարույթներ են հարուցվել նաև ՄԱԿ-ի հնարավորությունների շրջանակում: 2026 թ. ապրիլին կամայական կալանավորման հարցերով ՄԱԿ-ի աշխատանքային խմբին ներկայացվել է դիմում կալանավորներից յոթի անունից՝ խնդրելով ճանաչել նրանց կալանավորումը կամայական: [50] 2025 թ. օգոստոսին Վաշինգտոնում նախաստորագրված Հայաստան-Ադրբեջան «խաղաղության համաձայնագիրը» կալանավորների վերաբերյալ որևէ դրույթ չի պարունակում, իսկ դրա 15-րդ հոդվածով՝ երկու պետությունները հանձնառու են լինում, ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում, հետ կանչել միջպետական հայցերը: [51]

Երրորդ երկրների մասնակցություն և Հայաստանի պաշտոնական դիրքորոշումը

Հայաստանը փորձել է ներգրավել երրորդ երկրների՝ թե՛ մարդասիրական կամ հյուպատոսական մուտք ապահովելու, թե՛ բանտարկյալների ազատ արձակմանը նպաստելու համար, սակայն երրորդ երկրի որևէ այց տեղի չի ունեցել: 2026 թ. հոկտեմբերի 21-ին Միրզոյանն ասաց, որ Հայաստանը դիմել է երրորդ երկրների, և որ այդ ճանապարհը չի աշխատել: Որոշները հրաժարվել են, իսկ մյուսներին, նրա խոսքով, ասել են «հեռու մնալ»: Նա չի նշել երկրները կամ նրանց, ովքեր իբր հետ են պահել դրանց

մասնակցությունից: Նա նաև ասաց, որ «անկեղծորեն» չի հասկանում, թե ինչու է Ադրբեջանը ձգձգում ազատ արձակումը, և որ շարունակվող կալանքը չի նպաստում խաղաղությանը: [52] [35] Հոկտեմբերի 28-ին Ազգային ժողովում պատասխանելով պատգամավոր Լիլիթ Գալստյանի հարցին՝ Միրզոյանն ասաց, որ Հայաստանը, որն Ադրբեջանում ներկայացուցչություն չունի, գործընկեր պետություններից հյուպատոսական աջակցություն է խնդրել, այդ թվում՝ բանտարկյալներին այցելելու համար, սակայն Ադրբեջանը նրանց ասել է՝ «գործ չունեք այդ հարցի հետ». նա հրաժարվեց նշել այդ երկրների անունները, քանի որ Հայաստանը դեռ աշխատելու է նրանց հետ: «Ուզո՞ւմ եք դառը իրականությունը, էս ա»,– ասաց նա՝ հավելելով, որ գերիների հարցում Հայաստանի ճանապարհը «ուղիղ անցնում է Ադրբեջանի հետ մեր երկխոսության միջով»: [53] [54] [55] Սահակյանը նշեց, որ պաշտոնական հայտարարություններում չեն նշվում այն երկրները, որոնց դիմել է Հայաստանը, ինչն այդ տեղեկությունը դարձնում է անստուգելի, և որ 2025 և 2026 թթ. հասարակական կազմակերպությունների և Շվեյցարիայի իշխանությունների միջև նամակագրությունից չի երևում, թե Շվեյցարիան պատրաստ չէ մարդասիրական աջակցություն ցուցաբերել: [34] Նոյեմբերի 2-ին իշխող «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության վարչության նախագահի երկու տեղակալներից մեկը՝ Վահագն Ալեքսանյանը, ասաց, որ գերիների հարցը խաղաղության գործընթացի շրջանակում նախատեսվող լուծումներից առանձին հարց է, և որ, իր կարծիքով, «պետք է նույնիսկ մինչև դա լուծված լինի»: [56]

Սահակյանը առանձին հայտարարել է, որ Շվեյցարիան պատրաստակամություն էր հայտնել հյուպատոսական կամ մարդասիրական առաքելություն իրականացնելու, և հոկտեմբերին ասել է, որ ունի այդ մասին Շվեյցարիայի պաշտոնական պատասխանը: [24] [39] Երբ 2025 թ. մարտին ավելի քան 40 հայկական հասարակական կազմակերպություններ Շվեյցարիային խնդրեցին միջնորդել, շվեյցարական իշխանությունները պատասխանեցին, որ իրենց բարի ծառայությունները կառաջարկեն միայն երկու կողմերի խնդրանքով: [57] Երրորդ երկրի որևէ արդյունավետ մեխանիզմի բացակայությունը մնում է մուտքի հիմնական բացերից մեկը:

Միջազգային արձագանք և պաշտպանական գործունեություն

- **2025 թ. մարտի 18** — ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհրդի կողմնակի միջոցառմանը, որը կազմակերպել էին Օրենքի և արդարադատության եվրոպական կենտրոնը և “Christian Solidarity International”-ը, իրավաբանները կոչ արեցին անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակել հայ բանտարկյալներին և զգուշացրին Բաքվում ԿԽՄԿ-ի պատվիրակության փակման դեմ: [58]
- **Մարտ** — Միացյալ Թագավորության կառավարության ներկայացուցիչը Լորդերի պալատում հայտարարեց. «Մենք նաև շարունակում ենք կոչ անել ազատ արձակել բոլոր մնացած ռազմագերիներին»՝ հավելելով, որ

Ադրբեջանին հորդորել է ապահովել արդար դատավարություն և անվտանգ պայմաններ կալանավորների համար: [59]

• **Ապրիլի 1** — Միացյալ Թագավորության խորհրդարանի՝ Հայաստանի հարցերով բազմակուսակցական խումբը կառավարությանը կոչ արեց «ճնշում գործադրել Ադրբեջանի վրա՝ նպաստելու» հայ բանտարկյալների ազատ արձակմանը և հատուկ մտահոգություն հայտնեց Ռուբեն Վարդանյանի առողջական վիճակի վերաբերյալ: [60]

• **2026 թ. հունվարի 15** — Կանադան ողջունեց չորս հայ բանտարկյալների ազատ արձակումը՝ որպես «դրական քայլ արդար և տևական խաղաղության ճանապարհին», և ասաց, որ ակնկալում է «բանտարկյալների հետագա ազատ արձակումներ»: [61]

• **Հունվար** — Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովը 75 կողմ, 1 դեմ ձայներով կոչ արեց Ադրբեջանին ազատ արձակել քաղաքական դրդապատճառներով մեղադրանքներով կալանավորված բոլոր անձանց, «այդ թվում՝ 23 հայ կալանավորներին»: [62]

• **Փետրվարի 3** — Ֆրանսիայի Ազգային ժողովը 183 կողմ, 0 դեմ ձայներով դատապարտեց Արցախի քաղաքական ղեկավարների «կամայական ազատազրկումն ու դատավարությունը» և պահանջեց նրանց անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակումը: [37]

• **Փետրվարի 5** — ՀՅԴ Բյուրոն համատեղ դատավարությունն անվանեց «մեկ տարուց ավելի տևած դատավարական ֆարս», դատապարտված-ներին՝ « փաստացի պատանդներ ... Ադրբեջանի ձեռքում » և հայտարա-րեց, որ «շարունակելու ենք մեր պայքարը՝ Ադրբեջանում պահվող հայ բոլոր գերիների ազատ արձակումը ապահովելու համար»: [63]

• **Փետրվարի 11** — Սոցիալիստական ինտերնացիոնալը «վրդովմունք և խորը մտահոգություն» հայտնեց փետրվարի 5-ի դատավճիռների կապակցությամբ և կոչ արեց Ադրբեջանին «ազատ արձակել Ադրբեջանի կալանքի տակ գտնվող բոլոր հայ կալանավորներին»: [64]

• **Ապրիլի 15** — ԱՄՆ Կոնգրեսի շենքում անցկացված՝ Հայոց ցեղասպանության ամենամյա ոգեկոչման ժամանակ երկու կուսակցությունների կոնգրեսականները կոչ արեցին անհապաղ ազատ արձակել հայ բանտարկյալներին. սենատոր Ադամ Շիֆը նշեց, որ խաղաղության համաձայնագիրը «նույնիսկ չի հիշատակում այն ռազմագերիներին, որոնց Ադրբեջանը շարունակում է պահել»: [65]

• **Ապրիլի 30** — հայաստանյան իրավապաշտպան կազմակերպություն-ները Եվրահանձնաժողովի նախագահ Ուրսուլա ֆոն դեր Լայենին և Եվրոպական խորհրդի նախագահ Անտոնիու Կոշտային ուղղված բաց նամակով ԵՄ-ին խնդրեցին ապահովել Բաքվում պահվող հայ բանտարկյալների ազատ արձակումը: [66]

• **Ապրիլի 30** — Եվրոպական խորհրդարանը 476 կողմ, 47 դեմ ձայներով դատապարտեց հայ ռազմագերիների, կալանավորների և պատանդների «անարդար կալանքը» Ադրբեջանի կողմից և պահանջեց նրանց

անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակումը: [67]

• **Մայիսի 1** — Երևանում կայանալիք Հայաստան–ԵՄ առաջին գագաթնաժողովի նախօրեին Լորդերի պալատի անդամ, բարոնուհի Քոքսը բաց նամակում գրեց, որ «Հայաստանից և Արցախից պատանդ բանտարկյալների և ռազմագերիների» ճակատագիրը չի կարող «մի կողմ դրվել որևէ մեկի կողմից, ով ... արդար և տևական խաղաղություն է ցանկանում», և որ արդարությունը, խաղաղությունը և ավելի սերտ համագործակցությունը «անշուշտ պահանջում են, որ ԵՄ-ն նույնպես այս հարցին տա առաջնահերթություն»: [68]

• **Հունիսի 24** — կալանքի 1000-րդ օրվան նվիրված ասուլիսում Կապիտոլիումում ներկայացուցիչ Բրեդ Շերմանն ասաց. «Չի կարող լինել տևական խաղաղություն, քանի դեռ ազատ չի արձակվել յուրաքանչյուր հայ ռազմագերի և քաղբանտարկյալ»: [69]

• **Հունիսի 29** — Հյուսիսային Ամերիկայի Հայ երիտասարդաց ֆեդերացիայի շրջանները նշեցին պատանդների մեծ մասի գերության 1000-րդ օրը՝ պնդելով, որ ցանկացած համաձայնագիր պետք է ներառի նրանց ազատ արձակումը: [16]

• **Հուլիսի 14 —** Եվրոպական խորհրդարանի պատգամավորներ Կոստաս Մավրիդեսի և Միրիամ Լեքսմանի հյուրընկալած համաժողովի մասնակիցները ԵՄ-ին կոչ արեցին օգտագործել իր դիվանագիտական, քաղաքական և տնտեսական գործիքները՝ բոլոր հայ բանտարկյալների և պատանդների անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակմանը հասնելու համար: [70] [71]

• **Հուլիսի 22** — ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատի արտաքին հարաբերությունների կոմիտեն 44 կողմ, 7 դեմ ձայներով ընդունեց օրենսդրական նախագծի փոփոխության առաջարկ, որով կոչ է արվում Ադրբեջանին անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակել բոլոր հայ ռազմագերիներին և քաղբանտարկյալներին: [72]

• **Սեպտեմբերի 20–22** — համատեղ հայտարարությամբ և ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների խորհրդում “Christian Solidarity International”-ը, Համաշխարհային ավետարանական դաշինքը և Օրենքի և արդարադատության եվրոպական կենտրոնը կոչ արեցին «անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակել Ադրբեջանում պահվող բոլոր հայ կալանավորներին և ապահովել ԿԽՄԿ-ի լիարժեք մուտքը դեռևս կալանքի տակ գտնվող բոլոր պատանդների մոտ»: [73] [74]

• **Սեպտեմբերի 21** — “Human Rights Watch”-ը հրապարակայնորեն բարձրացրեց իրավունքների ենթադրյալ խախտումների հարցը և կոչ արեց ապահովել ԿԽՄԿ-ի կանոնավոր այցերը, կապը ընտանիքների հետ, բժշկական օգնությունը, նամակագրությունը և բացօթյա զբոսանքը: [25]

• **Սեպտեմբեր** — վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայում ունեցած ելույթում բարձրացրեց կալանավորների

վերադարձի հարցը: [75]

• **Սեպտեմբերի 28** — Երևանում «Երեք տարի բանտում. խաղաղությունը և հայ բանտարկյալները» խորագրով քննարկմանը «Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» ՀԿ-ից Աննա Մելիքյանն ասաց. «Չենք կարող խոսել տևական, կայուն կամ իրական խաղաղության մասին, քանի դեռ կան հայ պատանդներ»: [75]

• **Սեպտեմբերի 29** — Ժնևում Մարդու իրավունքների խորհրդի կողմնակի միջոցառմանը իրավաբաններն ու քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները բարձրացրին կալանքի պայմանների, Հայաստանի և Ադրբեջանի միջև նախաստորագրված խաղաղության համաձայնագրում գերիների ազատ արձակման դրույթի բացակայության և այն ռիսկի հարցը, որ միջպետական դատական գործընթացները կարող են ավարտվել, մինչդեռ անհատական իրավունքների խախտումները կմնան չլուծված: [51] Սահակյանն ասաց, որ Ադրբեջանը թույլ չի տվել իր և իր պաշտպանյալների միջև ոչ մի հանդիպում: [76]

• **Սեպտեմբերի 30 / հոկտեմբերի 7** — ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավոր Լիլիթ Գալստյանը ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովին խնդրեց կազմակերպել շտապ մարդասիրական առաքելություն Բաքու՝ բանտարկյալների հետ հանդիպելու համար: Նա նույն խնդրանքը կրկնեց Անդորրայում կայացած վեհաժողովի աշնանային նստաշրջանում: Որևէ առաքելության այցելություն դեռևս թույլատրված չէ: [77]

• **Հոկտեմբերի 2** — քաղաքական տարբեր հոսանքներ ներկայացնող 25 ֆրանսիացի քաղաքական գործիչ Le Figaro-ում կոչ հրապարակեցին բոլոր հայ բանտարկյալների անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակման մասին: [78]

• **Հոկտեմբերի 5–9** — ԱՄՆ 101 օրենսդիր (26 սենատոր և 75 ներկայացուցիչ) պետքարտուղար Մարկո Ռուբիոյին կոչ արեցին առաջնահերթություն տալ ազատ արձակմանը և դադարեցնել ԱՄՆ ռազմական օգնությունն Ադրբեջանին, եթե այն շարունակի չհամագործակցել: [79]

• **Հոկտեմբերի 8** — Եվրոպական խորհրդարանը 492 կողմ, 23 դեմ, 60 ձեռնպահ ձայներով ընդունեց բանաձև, որով կոչ է արվում անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակել հայ քաղբանտարկյալներին և ռազմագերիներին, իսկ ԵՄ–Ադրբեջան հետագա հարաբերությունները կապվում են մարդու իրավունքների ոլորտում շոշափելի առաջընթացի հետ: [80]

• **Հոկտեմբերի 15** — ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Անտոնիու Գուտերեշը, Երևանում պատասխանելով կալանավորների մասին հարցին, կոչ արեց կողմերին հնարավորինս արագ կատարել խաղաղության համաձայնագրի բոլոր դրույթները և խնդիրն անվանեց «մեզ համար մեծ հետաքրքրություն ներկայացնող հարց»՝ առանց որևէ կոնկրետ քայլ հայտարարելու: Նախաստորագրված խաղաղության համաձայնագիրն ինքնին գերիների ազատ արձակման մասին հստակ դրույթ չի պարունակում: [81]

- **Հոկտեմբերի 16** — Երևանում Իրավունքի եւ հակամարտությունների կարգավորման «Կովկաս» կենտրոնի կողմից իր LIBERTAS արշավի շրջանակում կազմակերպված «Ազատություն, արդարություն, վերահամարկում՝ Բաքվում պահվող կամ ազատ արձակված հայ գերիների համար»: միջազգային համաժողովում իրավաբանները, մտավոր առողջության մասնագետները և իրավապաշտպանները քննարկեցին կալանավորների նկատմամբ վերաբերմունքը, հյուպատոսական մուտքի խոչընդոտները և ազատ արձակվածների կարիքները: Համաժողովին հրավիրված ՀՀ կառավարության նախարարությունները չմասնակցեցին: Կազմակերպիչները հայտարարեցին կառավարությանը և խորհրդարանին ուղղված առաջարկների մասին, այդ թվում՝ գերիներին և վերադարձած գերիներին հատուկ իրավական կարգավիճակ տալու վերաբերյալ: [39] [82] [83]
- **Հոկտեմբեր** — Հայ գերիների ազատ արձակման հարցով իրավապաշտպան քաղաքացիական աշխատանքներ ծավալվեցին Վաշինգտոնում, UCLA-ի Պրոմիս ինստիտուտում, Ժնևում, Տորոնտոյում և Մոնրեալում: Բրյուսելում շարունակվեցին նաև անմիջական քաղաքական շփումները, այդ թվում՝ բանտարկյալների հարցի քննարկումը եվրոպական քաղաքական խմբերի բարձրաստիճան ներկայացուցիչների հետ: [24] [47]
- **Հոկտեմբերի 22–23** — Նիցցա քաղաքում հանրային ձեռնարկ անցկացվեց հայ բանտարկյալների ազատ արձակման խնդրի վերաբերյալ : Քաղաքապետ Էրիկ Սիոտին կոչ արեց նրանց անհապաղ ազատ արձակել և ասաց, որ կառաջարկի 20 բանտարկյալներին շնորհել Նիցցայի պատվավոր քաղաքացու կոչում: [84]
- **Հոկտեմբերի 24** — Հայաստանը Ադրբեջանին վերադարձրեց Ադրբեջանի քաղաքացի Յաշար Քասիմովին, ով մոլորվելով հայտնվել էր Տավուշի մարզում և հայտնաբերվել հոկտեմբերի 19-ին: Դրա դիմաց որևէ հայ կալանավոր ազատ չի արձակվել: [85] [86] Սիրանուշ Սահակյանը ողջունեց անվերապահ վերադարձը՝ որպես մարդասիրական քայլ, այն հակադրեց հայ կալանավորների նկատմամբ Ադրբեջանի վերաբերմունքին, այդ թվում՝ քաղաքացիական անձ Ռաշիդ Բեգլարյանի դեպքին, և կոչ արեց Ադրբեջանին ազատ արձակել անմեղ հայերին՝ առանց Հայաստանից զիջումներ պահանջելու: [87]

Ադրբեջանը մերժում է դատական հետապնդումների միջազգային քննադատությունը և պնդում, որ կալանավորները դատապարտվել են ծանր հանցագործությունների համար: Նրա խորհրդարանը եվրոպական և ամերիկյան միջամտությունները քննադատել է որպես կողմնակալ կամ քաղաքական դրդապատճառներով: Այն նաև հղում է անում ՄԱԿ-ի Կամայական կալանավորման հարցերով աշխատանքային խմբի կարծիքին (թիվ 46/2024), որն ընդունվել է Վարդանյանի դատավարությունից առաջ և նրա կալանավորումը կամայական չի համարել. իրավապաշտպան կազմակերպությունները ՄԱԿ-ին խնդրել են չեղարկել այդ կարծիքը՝ պնդելով, որ Աշխատանքային խմբի անդամներից մեկը Ադրբեջանի հետ կապերի

պատճառով շահերի բախում է ունեցել: [88] [89] [90]

Անհետաձգելի առաջնահերթություններ

- Բոլոր 20 հայ պատանդների անհապաղ և անվերապահ ազատ արձակում և հայրենադարձություն՝ ցանկալի է՝ առանց փոխանակում-ների կամ քաղաքական զիջումների:
- Մինչև ազատ արձակումը՝ ԿԽՄԿ-ի կամ այլ անկախ միջազգային մարդասիրական մեխանիզմի կանոնավոր մուտք, այդ թվում՝ անկախ բժշկական գնահատում:
- Եվրոպայի խորհրդի խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտեի (ԽԿԿ) 2025 թ. այցի զեկույցի հրապարակում:
- Ընտանիքների հետ անարգել կապ, տեսազանգեր և հեռախոսա-զանգեր, թղթակցություն, ծանրոցներ, ինչպես նաև փաստաբանների և գործի նյութերի արդյունավետ հասանելիություն:
- Բանտարկյալների համար արդեն հավաքված 1254 նամակների հանձնում և հաղորդակցության հուսալի ու մշտական ուղու ստեղծում:
- ՄԻԵԴ-ի տեղեկատվական պահանջների և միջանկյալ միջոցների լիարժեք կատարում, այդ թվում՝ ամբողջական դատավճիռներ, բժշկական փաստաթղթեր և յուրաքանչյուր կալանավորի ֆիզիկական վիճակի մասին հավաստի տեղեկություններ:
- Բռնի անհետացած փաստագրված հայերի ճակատագրի և գտնվելու վայրի արդյունավետ քննություն և պարզաբանում:

ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

[1] Hetq, “Azerbaijan Detains Artsakh Citizen Travelling to Armenia for Medical Treatment”, 29 July 2023: https://hetq.am/en/article/158554

[2] NEWS.am, “Three Years in Captivity: Despite the Peace Process, Ruben Vardanyan and Other Armenians Remain Unlawfully Detained in Azerbaijan”, 27 September 2026: https://news.am/en/news/1063964

[3] Hetq, “Baku Jails Eight Former Artsakh Officials: ‘Terrorism’ the Main Charge”, 18 October 2023: https://hetq.am/en/article/161253

[4] Aurora News, “David Manukyan Personally Drove the Vehicle Transporting Ruben Vardanyan and Became a Captive”, 7 October 2023: https://auroranews.am/en/news/2023-10-07-david-manukyan-personally-drove-the-vehicle-transporting-ruben-vardanyan-and-became-a-captive

[5] PAN.am, “Five-man arrest list preceded Artsakh leadership’s capture”, 18 December 2025: https://www.pan.am/en/329145

[6] Caucasian Knot, “Key points about the sentences of former Nagorno-Karabakh leaders”, 6 February 2026: https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/72604

[7] «Երկիր», «Ադրբեջանում պահվող հայերի հաստատված ցուցակը. Արտակ Բեգլարյան», 2025 թ. օգոստոսի 12: https://www.yerkir.am/hy/article/2025/08/12/297383

[8] «Ազատություն» ռադիոկայան, «Բաքվում Ռաշիդ Բեգլարյանը դատապարտվեց 15 տարվա ազատազրկման», 2024 թ. հուլիսի 12: https://www.azatutyun.am/a/bakvoum-

sharounakvoum-e-2023-in-aghavnoyi-taratskits-arevangvats-rashid-beglaryani-datavarutyuny/33033726.html

[9] Panorama.am, «Բաքվում կալանավորել են Ռաշիդ Բեգլարյանին», 2023 թ. նոյեմբերի 20: https://www.panorama.am/am/news/2023/11/20/%D5%8C%D5%A1%D5%B7%D5%AB%D5%A4-%D4%B2%D5%A5%D5%A3%D5%AC%D5%A1%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%B6/2928359

[10] ANC–International, "Justice" According to Azerbaijan: The Prosecution, Trial and Conviction of Ruben Vardanyan, Special Report, revised edition, 27 October 2026 (անգլերեն): https://armeniancause.net/wp-content/uploads/2026/10/20261026-Vardanyan_English_SpecialReport-fv.pdf?nocache=123

[11] International and Comparative Law Center (ICLaw), "A year of unsubstantiated 'trials' has passed", 18 January 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/186/details

[12] ICLaw, on the return of four captives and the transfer of two Syrian nationals, 15 January 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/185/details

[13] Armenian Legal Center for Justice & Human Rights, "Release of Four Armenian Detainees Does Not Erase Years of Illegal Detention or Ongoing Hostage-Taking by Azerbaijan", 15 January 2026 (Facebook): https://www.facebook.com/share/p/1M4KsmQCwm/

[14] ICLaw, submission to the UN Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, 18 August 2023: https://iclaw.am/upload/publication-documents/6748201b7a75f.pdf

[15] ICLaw, "The Issue of Enforced Disappearances at the Center of ICLaw's Attention: Ongoing Communication with the UN Working Group", 14 April 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/209/details

[16] The Armenian Weekly, "North American AYF regions issue statement on hostages' 1,000th day in captivity", 6 July 2026: https://armenianweekly.com/2026/07/06/north-american-ayf-regions-issue-statement-on-hostages-1000th-day-in-captivity/

[17] UN Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances, report on its 135th session, A/HRC/WGEID/135/1, 10 April 2025, paras. 27–30: https://docs.un.org/en/A/HRC/WGEID/135/1

[18] ICRC, visit by Geneva-based representatives to persons detained in Azerbaijan, 24–25 December 2025: https://www.icrc.org/en/news-release/azerbaijan-armenia-icrc-representatives-travel-azerbaijan-visit-persons-detained

[19] JAMnews, "Council of Europe's Committee Against Torture arrives in Baku", 2025: https://jam-news.net/opinion-council-of-europes-committee-against-torture-arrives-in-baku-are-relations-with-azerbaijan-improving/

[20] ICLaw, "The Issue of Armenian Prisoners Held in Baku Remains a Legal and Political Challenge", 14 May 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/224/details

[21] UN Committee against Torture, Concluding observations on the fifth periodic report of Azerbaijan, CAT/C/AZE/CO/5, 5 June 2024, paras. 16, 22–23: https://www.ecoi.net/en/file/local/2112806/G2408103.pdf

[22] U.S. Commission on International Religious Freedom (USCIRF), Country Brief: Azerbaijan, October 2026: https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2026-10/2026%20Azerbaijan%20Country%20Brief.pdf

[23] USCIRF, 2026 Annual Report, March 2026, pp. 11, 56: https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2026-03/USCIRF_2026_AR%20(2).pdf

[24] ICLaw, Washington advocacy and the third-country mechanism, 18 September 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/252/details

[25] Human Rights Watch, "Armenian Prisoners in Azerbaijan Allege Rights Violations", 21 September 2026: https://www.hrw.org/news/2026/09/21/armenian-prisoners-in-azerbaijan-allege-rights-violations

[26] Blankspot, "Free After 1 891 Days in Azerbaijani Captivity", 14 June 2026: https://blankspot.se/free-after-1-891-days-in-azerbaijani-captivity/

[27] 301.am, «Գեներալ–մայոր Դավիթ Մանուկյանի ուղերձը՝ Բաքվի բանտից», 2026 թ. հուլիսի 20: https://www.301.am/hy/2026/07/20/1183219/

[28] Free Armenian Prisoners, Ruben Vardanyan's appeal to the Commissioner for Human

Rights of Azerbaijan, 18 September 2026: https://freearmenianprisoners.com/ruben-vardanyans-appeal-to-the-commissioner-for-human-rights-of-azerbaijan/

[29] Free Armenian Prisoners, Davit Ishkhanyan audio statement: https://freearmenianprisoners.com/davit-ishkhanyan-raises-concerns-over-the-rights-of-armenian-detainees-in-new-audio-statement/

[30] «Ազատություն» ռադիոկայան, «3 հայ գերիների փաստաբանները, ըստ Դավիթ Բաբայանի, Ադրբեջանի գերագույն դատարան են դիմել», 2026 թ. հոկտեմբերի 1: https://www.azatutyun.am/a/33867759.html

[31] 301.am, «Դավիթ Բաբայանը Բաքվի բանտից հայտնել է դատավարության երկու կարևոր զարգացումների մասին», 2026 թ. հոկտեմբերի 1: https://www.301.am/hy/2026/10/01/%d5%a4%d5%a1%d5%be%d5%ab%d5%a9-%d5%a2%d5%a1%d5%a2%d5%a1%d5%b5%d5%a1%d5%b6%d5%a8-%d5%a2%d5%a1%d6%84%d5%be%d5%ab-%d5%a2%d5%a1%d5%b6%d5%bf%d5%ab%d6%81-%d5%b0%d5%a1%d5%b5%d5%bf%d5%b6%d5%a5%d5%ac-%d5%a7/

[32] «Հետք», «Արցախ միությունը ՀՀ կառավարությանն է հանձնել հայ գերիներին հասցեագրված 1,254 նամակները և համապատասխան հանրագիր», 2026 թ. հոկտեմբերի 1: https://hetq.am/hy/article/184337

[33] Free Armenian Prisoners, "HayPost and DHL confirm letters cannot be sent from Armenia to Azerbaijan", October 2026: https://freearmenianprisoners.com/haypost-and-dhl-confirm-letters-cannot-be-sent-from-armenia-to-azerbaijan/ ; «Ազգ», ««ՀայՓոստ»-ի և DHL-ի միջոցով հնարավոր չէ նամակ ուղարկել Ադրբեջան. Փաշինյանի կոչի հետքերով», 2026 թ. հոկտեմբերի 15: https://azg.am/news/local/%D5%B0%D5%A1%D5%B5%D6%83%D5%B8%D5%BD%D5%BF-%D5%AB-%D6%87-dhl-%D5%AB-%D5%B4%D5%AB%D5%BB%D5%B8%D6%81%D5%B8%D5%BE-%D5%B0%D5%B6%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%BE%D5%B8%D6%80-%D5%B9%D5%A7-%D5%B6%D5%A1/

[34] «MediaLab», «Բաքվում պահվող հայ գերիների հարցում երրորդ երկրների աջակցությունը չստանալը դիվանագիտական ձախողում է. Սահակյան», 2026 թ. հոկտեմբերի 29: https://medialab.am/323803/

[35] NEWS.am, Foreign Minister Ararat Mirzoyan on release, letters and visits, 21 October 2026: https://news.am/en/news/1069404

[36] International Commission of Jurists, Justice Under Pressure: Independence of Lawyers and the Right to a Fair Trial in Azerbaijan, 2026: https://freearmenianprisoners.com/wp-content/uploads/2026/05/Azerbaijan_ICJ_report_final_eng.pdf

[37] French National Assembly, Résolution demandant la libération des prisonniers arméniens détenus par l'Azerbaïdjan, Texte adopté no. 229, 3 February 2026: https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/17/textes/l17t0229_texte-adopte-seance.pdf

[38] ICLaw, "A Complaint Has Been Filed With the ECtHR Concerning Violations of the Rights of 15 Armenians", 31 August 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/248/details

[39] ICLaw, "Torture of Armenian Captives in Baku and Paths to Their Release: At the LIBERTAS Conference", 13 October 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/261/details

[40] ICLaw, Davit Ishkhanyan's appeal to Armenia's Human Rights Defender, 7 May 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/228/details

[41] ICLaw, Davit Babayan, "The 'Trial' of Armenian Prisoners Is an Ethnopolitical Vendetta", 15 May 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/223/details

[42] ICLaw, "Ruben has decided not to file an appeal", 25 February 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/197/details

[43] ICLaw, "The Judgment Has Not Been Provided to the Defenders, but Applications Will Be Filed with the ECtHR", 17 August 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/246/details

[44] ICLaw and Armenian Legal Center, "Aliyev compared the Baku trial to Nuremberg and got it wrong on every count", 22 May 2026: https://iclaw.am/publications/26/details

[45] Հայ դատի կենտրոնական խորհուրդ, «Արդարադատություն» ըստ Ադրբեջանի. Ռուբեն Վարդանյանի գործով մեղադրական եզրակացության և դատավճռի վերլուծության

ժողովածու, 2026 թ. հոկտեմբերի 26: https://armeniancause.net/wp-content/uploads/2026/10/20261026-Vardanyan_Armenian_Compilation-fv.pdf

[46] The Armenian Mirror-Spectator, “Azerbaijan Appeals Court Denies Armenian Prisoners’ Verdicts”, 3 September 2026: https://mirrorspectator.com/2026/09/03/azerbaijan-appeals-court-denies-armenian-prisoners-verdicts/

[47] ICLaw, “Application Lodged before the European Court of Human Rights in the Case of Ruben Vardanyan”, 22 July 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/243/details

[48] ICLaw, “ECHR obliges Azerbaijan to provide prisoners’ verdicts by August 31”, 15 April 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/210/details

[49] ICLaw, “Azerbaijan Has Not Submitted the Judgments of Armenian Prisoners of War to the ECtHR, Nor Other Requested Documents”, 24 September 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/253/details

[50] ICLaw, “Seven Armenian Hostages Seek UN Recognition of Arbitrary Detention”, 29 April 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/217/details

[51] ICLaw, “The Rights of Armenians Held in Baku and the Concerns of Their Families on the Agenda of the UN Human Rights Council”, 30 September 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/255/details

[52] «Առավոտ», «Երրորդ երկրներին դիմել ենք՝ կամ հրաժարվել են, կամ ասել են՝ հեռու խաղացեք». Միրզոյանը՝ ՀՀ-ի անունից հայ ռազմագերիներին Բաքվում տեսակցելու դիմումների առիթով, 2026 թ. հոկտեմբերի 21: https://www.aravot.am/2026/10/21/1588288/

[53] Արմենպրես, «Միրզոյանի խոսքով՝ երրորդ երկրների միջոցով Ադրբեջանում պահվող հայերին այցելելու փորձերը չեն հաջողվել», 2026 թ. հոկտեմբերի 28: https://armenpress.am/hy/article/1264130

[54] «Ազատություն» ռադիոկայան, «Միրզոյան. «Գերիների հարցով ունենք ճանապարհ՝ այն անցնում է Ադրբեջանի հետ երկխոսության միջով»», 2026 թ. հոկտեմբերի 28: https://www.azatutyun.am/a/mirzoyan-gerineri-hartsov-ounenk-chanaparh-ayn-antsnoum-e-adrbejani-het-erkkhosoutyan-mijov/33886014.html

[55] CivilNet, «Գերիների հարցով երրորդ երկրներին ասել են. «Հեռու խաղացեք», ուզու՞մ եք դառն իրականությունը՝ սա է. Միրզոյան», 2026 թ. հոկտեմբերի 28: https://civilnet.am/hy/news/1015063

[56] «Ազատություն» ռադիոկայան, «Գերիների հարցը խաղաղության հաստատման գործընթացի շրջանակում նախատեսվող լուծումներից առանձին հարց է. Ալեքսանյան», 2026 թ. նոյեմբերի 2: https://www.azatutyun.am/a/33888887.html

[57] ICLaw, “The Issue of Armenian POWs Held in Baku Should Have Been Included on the COP17 Agenda”, 23 October 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/262/details

[58] Horizon Weekly, “Plight of Armenian Captives Discussed at UN Human Rights Council Session”, 11 April 2025: https://horizonweekly.ca/en/plight-of-armenian-captives-discussed-at-un-human-rights-council-session/

[59] Armenpress, “Great Britain calls on Azerbaijan to release Armenian POWs”, March 2025: https://armenpress.am/en/article/1215791 ; Radar Armenia, 29 March 2025: https://radar.am/en/news/social-2686433874/

[60] ArmInfo, 2 April 2025: https://arminfo.info/full_news.php?id=90330&lang=3 ; Armenpress, “British MPs condemn detention of Armenian prisoners in Baku, urge government pressure on Azerbaijan”: https://armenpress.am/en/article/1216125

[61] Government of Canada (@CanadaFP), statement on the release of four prisoners, 15 January 2026: https://x.com/CanadaFP/status/2011628087109435677

[62] Arminfo, PACE resolution urging the release of 23 Armenian detainees, 27 January 2026: https://arminfo.info/full_news.php?id=97978&lang=3

[63] ՀՅԴ Բյուրոյի հայտարարությունը «դատավճիռների» մասին, 2026 թ. փետրվարի 5: https://www.arfd.am/new/news/85348/

[64] Socialist International, “Statement on the Sentencing of Armenian Detainees in Azerbaijan”, 11 February 2026: https://www.socialistinternational.org/news-events/statements/article/statement-on-the-developments-in-syria-2/

[65] Armenian National Committee of America (ANCA), “Bipartisan Congressional Gathering Demands Justice for Century of Genocide at Capitol Hill Commemoration”, 17 April 2026: https://anca.org/press-release/bipartisan-congressional-gathering-demands-justice-for-century-of-genocide-at-capitol-hill-commemoration/

[66] «Առավոտ», «Եվրամիությունը կարող է վճռորոշ դեր ունենալ հայ գերիների ազատ արձակման հարցում. բաց նամակ Ուրսուլա ֆոն դեր Լայենին և Անտոնիու Կոշտային», 2026 թ. ապրիլի 30: https://www.aravot.am/2026/04/30/1553589/

[67] European Parliament, resolution of 30 April 2026 on supporting democratic resilience in Armenia: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2026-0162_EN.pdf

[68] Baroness Cox of Queensbury, “Open letter concerning the forthcoming Armenia–European Union summit”, London, 1 May 2026, Orer: https://orer.eu/2026/05/01/open-letter-from-the-baroness-cox-of-queensbury-concerning-the-forthcoming-armenia-european-union-summit/

[69] ANCA, “Congressional Leaders Demand Release of Armenian Hostages”, 24 June 2026: https://anca.org/press-release/congressional-leaders-demand-release-of-armenian-hostages/

[70] European Armenian Federation for Justice and Democracy (EAFJD), “European Parliament Solidifies Stance on Armenian Hostages during a conference facilitated by the EAFJD”, 14 July 2026: https://eafjd.eu/eafjd-facilitates-the-holding-of-a-conference-on-armenian-hostages-in-the-european-parliament/

[71] Christian Solidarity International, “Statement: Armenian political prisoners in Azerbaijan and the imperative of EU engagement”, 15 July 2026: https://www.csi-int.org/news/statement-armenian-political-prisoners-in-azerbaijan-and-the-imperative-of-eu-engagement/

[72] ANCA, “House Foreign Affairs Committee Calls for Azerbaijan’s Immediate Release of Armenian Hostages”, 22 July 2026: https://anca.org/press-release/house-foreign-affairs-committee-calls-for-azerbaijans-immediate-release-of-armenian-hostages/

[73] Christian Solidarity International and others, “Three years on: the ethnic cleansing of Artsakh”, joint statement, 20 September 2026: https://www.csi-int.org/news/three-years-on-the-ethnic-cleansing-of-artsakh/

[74] Christian Solidarity International, “Three years after ethnic cleansing of Nagorno Karabakh, group of NGOs at UN calls for justice”, 22 September 2026: https://www.csi-int.org/news/three-years-after-ethnic-cleansing-of-nagorno-karabakh-group-of-ngos-at-un-calls-for-justice/

[75] «168 ժամ», «Չենք կարող խոսել տևական խաղաղության մասին, երբ ունենք պատանդներ. Աննա Մելիքյան», 2026 թ. սեպտեմբերի 28: https://168.am/2026/09/28/2488755.html

[76] Christian Solidarity International, “Impunity for Azerbaijan putting Armenia at risk, UN side event warns”, 30 September 2026: https://www.csi-int.org/news/impunity-for-azerbaijan-putting-armenia-at-risk-un-side-event-warns/

[77] Oragark, “ARF Bureau Member Lilit Galstyan Calls for OSCE PA Humanitarian Visit to Armenian Hostages Held in Baku”, 7 October 2026: https://www.oragark.com/arf-bureau-member-lilit-galstyan-calls-for-osce-pa-humanitarian-visit-to-armenian-hostages-held-in-baku/

[78] Free Armenian Prisoners, appeal by 25 French political figures, 2 October 2026: https://freearmenianprisoners.com/25-french-political-figures-call-for-the-immediate-release-of-armenian-prisoners/

[79] Office of Senator Adam Schiff, letter of 100+ lawmakers to Secretary of State Rubio, 9 October 2026: https://www.schiff.senate.gov/news/press-releases/news-schiff-peters-bilirakis-and-pallone-lead-100-colleagues-in-urging-state-department-to-help-end-azerbaijans-military-presence-in-armenia-and-secure-the-release-of-armenian-prisoners/

[80] European Parliament, joint motion for a resolution on political prisoners in Azerbaijan, RC-B10-0438/2026, adopted 8 October 2026: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-10-2026-0438_EN.html

[81] RFE/RL Armenian Service, “UN Chief Cautious Over Release Of Armenian Prisoners In

Azerbaijan", 15 October 2026: https://www.azatutyun.am/a/33877412.html

[82] «Ազգ», «Հիլդա Չոբոյան. «Գերիներին՝ հատուկ կարգավիճակ»», 2026 թ. հոկտեմբերի 30: https://azg.am/am/%d5%b0%d5%ab%d5%ac%d5%a4%d5%a1-%d5%b9%d5%b8%d5%a2%d5%b8%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%a3%d5%a5%d6%80%d5%ab%d5%b6%d5%a5%d6%80%d5%ab%d5%b6%d5%9d-%d5%b0%d5%a1%d5%bf%d5%b8%d6%82%d5%af-%d5%af%d5%a1%d6%80/

[83] «Կովկաս» իրավունքի և հակամարտությունների լուծման կենտրոն / LIBERTAS, "Freedom, Justice & Reintegration for Armenian Prisoners in Baku & Those Released" միջազգային համաժողով, Երևան, 2026 թ. հոկտեմբերի 16 (հայտարարություն՝ 2026 թ. սեպտեմբերի 25): https://www.libertas2020.com/en/post/armenian-state-held-hostages-register-for-the-first-conference

[84] «Առավոտ», «Պատրաստվում եմ Արցախի 20 հայ բանտարկյալներին Նիցցայի պատվավոր քաղաքացու կոչում շնորհելու նախաձեռնությամբ հանդես գալ. Էրիկ Սիոտի», 2026 թ. հոկտեմբերի 23: https://www.aravot.am/2026/10/23/1588664/

[85] Armenpress, "Armenia to return Azerbaijani civilian who entered its territory after getting lost", 22 October 2026: https://armenpress.am/en/article/1263524

[86] «Առավոտ», «Մոլորվելու հետևանքով ՀՀ-ում հայտնված Ադրբեջանի քաղաքացին վերադարձվել է. ԱԱԾ», 2026 թ. հոկտեմբերի 26: https://www.aravot.am/2026/10/26/1589278/

[87] Սիրանուշ Սահակյանի հարցազրույցը «Հրապարակ»-ին, վերահրատարակված «Առավոտ»-ում, 2026 թ. հոկտեմբերի 27: https://www.aravot.am/2026/10/27/1589482/

[88] Caspian Post, "Baku Welcomes UNHRC Working Group's Opinion on Ruben Vardanyan Case", 2025: https://caspianpost.com/politics/baku-welcomes-unhrc-working-group-s-opinion-on-ruben-vardanyan-case

[89] Christian Solidarity International, "Conflicts of interest mar UN decision on Azerbaijan's Armenian hostages", 23 April 2026: https://csi-usa.org/conflicts-of-interest-mar-un-decision-on-azerbaijans-armenian-hostages/

[90] ICLaw, "Safeguarding Impartiality: A Call to the UN", 28 April 2026: https://iclaw.am/media/news-feed/216/details

20 ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

1. Արկադի Ղուկասյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1957 թ. հունիսի 22 — Ստեփանակերտ, ԼՂԻՄ (Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ)
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության նախագահ (1997–2007)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. հոկտեմբերի 3, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Ստեփանակերտ
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 20 տարի

2. Բակո Սահակյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1960 թ. օգոստոսի 30 — Ստեփանակերտ, ԼՂԻՄ
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության նախագահ (2007–2020)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. հոկտեմբերի 3, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Ստեփանակերտ
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 20 տարի

3. Արայիկ Հարությունյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1973 թ. դեկտեմբերի 14 — Ստեփանակերտ, ԼՂԻՄ
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության նախագահ (2020–2023)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. հոկտեմբերի 3, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Ստեփանակերտ
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — ցմահ ազատազրկում

4. Դավիթ Իշխանյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1968 թ. դեկտեմբերի 27 — Աշան, ԼՂԻՄ
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության Ազգային ժողովի նախագահ (2023 թ. օգոստոսի 7 – 2025 թ. մայիսի 21, փաստացի՝ մինչև 2023 թ. հոկտեմբերի 3-ի ձերբակալությունը)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. հոկտեմբերի 3, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Ստեփանակերտ
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — ցմահ ազատազրկում

5. Ռուբեն Վարդանյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1968 թ. մայիսի 25 — Երևան, Հայաստան
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության պետական նախարար (2022–2023)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի 27, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Հակարիի կամրջի մոտ՝ Արցախից Հայաստան մեկնելիս
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 17 — 20 տարի

6. Դավիթ Բաբայան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1973 թ. ապրիլի 5 — Ստեփանակերտ, ԼՂԻՄ
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության արտաքին գործերի նախկին նախարար (2021–2023)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի 28, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Շուշիում, ուր մեկնել էր ադրբեջանական իշխանությունների պահանջով՝ «քննության համար»
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — ցմահ ազատազրկում

7. Լևոն Մնացականյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1965 թ. սեպտեմբերի 14 — Ստեփանակերտ, ԼՂԻՄ
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Հանրապետության պաշտպանության նախարար (2015–2018)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի 29, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Լաչինի անցակետի մոտ՝ Արցախից Հայաստան մեկնելիս
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — ցմահ ազատազրկում

8. Դավիթ Մանուկյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1971 թ. հոկտեմբերի 15 — Ջերմուկ, Հայաստան
Զբաղեցրած պաշտոնը և տարիները	Արցախի Պաշտպանության բանակի հրամանատարի առաջին տեղակալ (2019–2022)
Կալանավորի տեսակը	Քաղբանտարկյալ
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի 27, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Հակարիի կամրջի մոտ՝ Ռուբեն Վարդանյանի հետ Արցախից Հայաստան մեկնելիս
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — ցմահ ազատազրկում

9. Ալյոշա Խոսրովյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1967 թ. մարտի 28 — Կապան, Հայաստան
Զբաղմունք	Վարորդ / հողագործ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2020 թ. հոկտեմբերի 3, Ադրբեջանի զինված ուժեր
Դատարան / դատավարության սկիզբ	2021 թ. հունիսի 2, Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան
Դատավճիռ / պատիժ	2021 թ. օգոստոսի 2 — 20 տարի (առաջին 10 տարին՝ բանտում, հաջորդ 10 տարին՝ ուղղիչ աշխատանքներ)

10. Լյուդվիգ Մկրտչյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1969 թ. դեկտեմբերի 5 — Մասիս, Հայաստան
Զբաղմունք	Կոշկակար / շինարար
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2020 թ. հոկտեմբերի 20, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	2021 թ. հունիսի 2, Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան
Դատավճիռ / պատիժ	2021 թ. օգոստոսի 2 — 20 տարի (առաջին 10 տարին՝ բանտում, հաջորդ 10 տարին՝ ուղղիչ աշխատանքներ)

11. Ռաշիդ Բեգլարյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1962 թ. նոյեմբերի 2 — Ասկերանի շրջան, ԼՂԻՄ
Զբաղմունք	Վարորդ
Կալանավորի տեսակը	Քաղաքացիական անձ
Ձերբակալում	2023 թ. օգոստոսի 1, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն. գերեվարվել է Արցախի շրջափակման ժամանակ, երբ մոլորվել էր Աղավնո գյուղի մոտ
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Սաբունչիի շրջանային դատարան
Դատավճիռ / պատիժ	2024 թ. հուլիսի 12 — 15 տարի

12. Մադաթ Բաբայան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1952 թ. սեպտեմբերի 15 — Գետավան, ԼՂԻՄ
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Քաղաքացիական անձ
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի 19, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Գետավան
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 19 տարի

13. Լևոն Բալայան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1978 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 16 տարի

14. Վասիլի Բեգլարյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1993 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 15 տարի

15. Դավիթ Ալլահվերդյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1988 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 16 տարի

16. Գարիկ Մարտիրոսյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1972 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 18 տարի

17. Մելիքսեթ Փաշայան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1971 — Սզնեք, ԼՂԻՄ
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 19 տարի

18. Գուրգեն Ստեփանյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1987 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 15 տարի

19. Էրիկ Ղազարյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1985 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Ռազմագերի
Ձերբակալում	2023 թ. սեպտեմբերի վերջ, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Բաքվի ռազմական դատարան, 2025 թ. հունվարի 17
Դատավճիռ / պատիժ	2026 թ. փետրվարի 5 — 15 տարի

20. Կարեն Ավանեսյան

Ծննդյան ամսաթիվ/վայր	1967 — վայրն անհայտ է
Զբաղմունք	անհայտ
Կալանավորի տեսակը	Քաղաքացիական անձ
Ձերբակալում	2025 թ. սեպտեմբերի 14, Ադրբեջանի պետական անվտանգության ծառայություն, Ստեփանակերտ: Նա այն սակավաթիվ հայերից է, ովքեր մնացել էին Արցախում 2023 թ. էթնիկ զտումից հետո
Դատարան / դատավարության սկիզբ	Ադրբեջանի Հանրապետության Գյանջայի ծանր հանցագործությունների գործերով դատարան, 2025 թ. դեկտեմբերի 11
Դատավճիռ / պատիժ	2025 թ. դեկտեմբերի 25 — 16 տարի

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար՝ https://freearmenianhostages.net

Ադրբեջանում պահվող 20 հայ պատանդները

2026 թ. նոյեմբերի 2

Արկադի Ղուկասյան | Բակո Սահակյան | Արայիկ Հարությունյան | Դավիթ Իշխանյան

Ռուբեն Վարդանյան | Դավիթ Բաբայան | Լևոն Մնացականյան | Դավիթ Մանուկյան

Ալյոշա Խոսրովյան | Լյուդվիգ Մկրտչյան | Ռաշիդ Բեգլարյան | Մադաթ Բաբայան

Լևոն Բալայան | Վասիլի Բեգլարյան | Դավիթ Ալլահվերդյան | Գարիկ Մարտիրոսյան

Մելիքսեթ Փաշայան | Գուրգեն Ստեփանյան | Էրիկ Ղազարյան | Կարեն Ավանեսյան